

converteix els homes en esclaus, és el quin manté els governs que'ns malmenen; per la seva influència s'enlairen molts homes ambiciosos i goçats però mancats de tota altra condició, és el quin s'oposa al deslliurament de nostra terra perquè preveu que això fora la seva mort. El cacic...

—Prou! prou! Sr. Gregori, digui qu'això del caciquisme fa més mal qu'una pedregada.

—Ja ho crec, molt i molt més, la pedregada pot esguerrarte una cullita, el caciquisme les malmet totes per sempre més, mentre mana.

—Si qu'es dolent tot això.

—Per la influència del cacic, influència conquerida per la importància de la posició dins el poble i més freqüentment amb l'engany, el terror o l'intriga, es resolen en un sentit o altre, s'apressen o retarden els expedients en els Governos Civils i Ministeris, es donen destins, es cometen injustícies i vexacions; s'infringeix el principi d'igualtat davant la llei, otorgant privilegis als amics i prostergant als contraris, al seu amparo l'Administració municipal es desbarata, la guerra dins cada poble s'encona, en fi, fora un mal acabar relatar tots els seus aspectes; sols te diré que el cacic fa servir la seva influència per a que sempre se sobreposi el bé egoista de la parcialitat al bé general del comú.

—Si ja'l comprenc ja Sr. Gregori, i cregui que'm deixa esparverat; jo ja'l creia una cosa dolenta però no'l creia un animal tan feréstec i de tan males intencions.

—Doncs es aixís Nasi, però també't diré que dintre'l caciquisme, per més que tot es dolent, hi han graus.

—Que vol dir que uns que manen més que'ls altres?

—No. Graus en la seva ferocitat. Ni ha que son més dolents uns qu'altres.

—Espliquim-ho si es servit, que no ho entenc prou clar, si tots son cacics tots son prou dolents, essent com vosté m'ha dit.

—Be Nasi, escolta; tu no'm negaràs que entre'ls homes n'hi ha de més bons i de més dolents, uns que's gosan en fer mal, d'altres que gosen en fer bé.

—Si, senyor, això es una veritat com un temple, ja ho crec!

—I es natural que sigui aixís, perquè hi ha qui te un bon cor, hi ha qu'el te dolent.

—Si, senyor.

—Hi ha qui te consciència. ..

—I qui no'n te, o la te amb aixamples. Es veritat.

—Ja veig que ho entens Nasi, doncs bé, suposat un home a qui l'ambient del temps en que viu i les circumstàncies de la política fan que sobtadament es trobi amo del poble amb tota l'influència desitjable, més si vols qu'actui de cacic; si aquest home, es bó, gosa en fer bé, te un bon cor, te consciència no pot ésser un cacic d'un grau molt més bó que no pas un home que es gosi en fer mal, siga dolent, renuncios, no tingui cor ni consciència i s'hagi valgut del engany i l'intriga per arribar a ésser cacic? No't sembla Nasi, que hi ha d'haver una gran diferència entre ambdós cacicats?

—Jo ho crec, però tots dos son cacics i això es prou mal. No podia el bó no ser cacic i fer servir la seva influència pura i exclusivament en bé del poble?

—Tens raó i veig que filosofas amb lògica, però tú no tens en compte que tots som homes i que'ls homes som molt febles, que la naturalesa humana es molt fràgil i que s'enlluerna fàcilment i hom enlluernat es molt fàcil que's desvihi sobre tot si els que l'envolten li ajuden.

—Però si conservava el bon cor i la consciència pot dirse que no era cacic.

—Si, era cacic i com a cacic devia tractá's, però era un cacic mansoi que si políticament feia servir la seva influència, no abusava de la autoritat i'ls medis que li donaba'l cacicat per atropellar desapiadadament als seus contraris